

Avdelningen för kunskapsstyrning för
socialtjänst
Vilhelm Lindström
vilhelm.lindstrom@socialstyrelsen.se

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30)

Socialstyrelsens yttrande utgår från myndighetens verksamhetsområde.

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att det införs en ny statlig ordning i form av Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) för att besluta om och följa upp individuella brottsförebyggande åtgärder för barn. Därigenom avslås flertalet av de förslag som presenteras. I föreliggande yttrande utvecklar myndigheten skälen till avslagen.

Socialstyrelsen instämmer i att det är av stor vikt att i ett tidigt skede nå barn med förhöjd risk att utföra allvarliga brottsliga handlingar med sådana insatser som kan stötta barn i att undvika en negativ utveckling. Socialstyrelsen bedömer dock att den föreslagna ordningen inte kommer ha en sådan effekt på vården av barn med risk för allvarlig kriminell livsstil. Socialstyrelsen bedömer att en ordning där det pågår flera parallella processer med olika huvudmannaskap och förhållningssätt riskerar att göra vården av barn mindre sammanhängande och göra det svårare för barn och deras föräldrar att förstå vad som förväntas av dem. Socialstyrelsen anser bland annat att otydligheten i ansvarsfördelningen mellan socialnämnden och den statliga myndigheten med ansvar för uppföljning och kontroll leder till att det blir oklart vilken av de ansvariga instanserna som uppstår vilket ansvar.

8.1 En samlad reform med statligt huvudmannaskap

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om en ny lag med särskild ordning för att besluta om och följa upp individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga.

Socialstyrelsens huvudsakliga invändningar mot förslaget är följande:

- Reformens huvudförslag är att en ny statlig myndighet ska inrättas, och att ansvaret för vård av barn med risk för allvarlig kriminalitet ska delas mellan socialnämnden och en statlig

myndighet. Socialstyrelsen anser att det inte i tillräcklig utsträckning är klarlagt vad som kommer förbättras med vården av barn som riskerar att dras in i allvarlig kriminalitet genom en förflyttning av ansvaret från socialnämnden till MUK, när såväl insatserna som förutsättningarna att genomföra insatserna förblir de samma. (Se vidare socialstyrelsens kommentar i 9.4.2 och 9.8)

- Socialstyrelsen bedömer att hänvisnings-, utrednings- och beslutsprocesserna riskerar att inte ge barn de förutsättningar som de behöver för att vara delaktiga och göra sina röster hörda. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar i 8.2, 8.3 och 9.4.2.)
- Socialstyrelsen bedömer att den förkortade utredningstid som socialnämnden har till sitt förfogande inför yttrande till MUK kan leda till att barnets omständigheter inte utreds tillräckligt och att detta riskerar att leda till att insatser blir sämre anpassade efter barnets motivation och behov. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar 9.2.1.)
- Att andra aktörer i högre grad kan få tillgång till känslig information om enskilda individer kan leda till att tilliten minskar för samtliga socialnämndens verksamheter vilket kan leda till att barn och unga och deras familjer inte får det stöd som de har rätt till. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar 9.10)
- Socialstyrelsen bedömer att förslaget saknar en tillräcklig helhetssyn på barns sociala situation och att det kan leda till att barn inte får alla sina behov tillgodosedda och inte får sådant stöd som de behöver. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar 9.4.2 och 9.8.)
- Socialstyrelsen bedömer att en ordning där det pågår flera parallella processer med olika huvudmannaskap och förhållningssätt riskerar att göra vården av barn mindre sammanhängande och göra det svårare för barn och deras föräldrar att förstå vad som förväntas av dem. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar i 9.8.)
- Socialstyrelsen anser slutligen att otydligheten i ansvarsfördelningen mellan socialnämnden och den statliga myndigheten med ansvar för uppföljning och kontroll leder till att det blir oklart vilken av de ansvariga instanserna som uppstår vilket ansvar. (Se vidare Socialstyrelsens kommentar 9.8.)

8.2 Målgrupp

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att *lagen om brottsförebyggande åtgärder för unga* ska omfatta barn under 18 år som riskerar att begå brott av allvarligt slag.

Till skillnad från den danska förlagan till det svenska förslaget om ungdomskriminalitetsnämnder ska en hänvisning till MUK inte nödvändigtvis föregås av att ett barn misstänks för ett allvarligt brott, utan en hänvisning ska kunna ske på grund av att det föreligger sådana omständigheter kring ett barn som tyder på att barnet skulle kunna begå ett allvarligt brott i framtiden. Utredningen har därför valt att använda risk för allvarlig framtida kriminalitet som urvalskriterium för målgruppen istället för misstanke om ett begånget brott. Målgruppen för den nya lagen ska inkludera de barn som bedöms att i framtiden riskera att bli högaktiva lagöverträdare med kriminell livsstil som riskerar att skada andra. Utgångspunkten för en bedömning av vem som ska räknas till målgruppen anges vara att de brott som barnet i framtiden riskerar att begå ska ha samma dignitet som mord och andra våldsbrott, hot, skjutningar, sprängningar, allvarlig narkotikabrottslighet, egendomsbrott, bedrägeri och människohandelsbrott. Andra former av kriminell livsstil ska exkluderas från målgruppen. Som exempel på en sådan kriminell livsstil som faller utanför målgruppen lyfter utredningen fram barn som lever under sådana omständigheter som tyder på att barnet i framtiden kan komma att leva under missbruksliknande förhållanden, karakteriserade av återkommande ringa narkotikabrott och stölder.

I betänkandet framgår det att den riskbedömning som ska avgöra skillnaden mellan framtida högaktiva lagöverträdare med allvarlig kriminell livsstil och framtida lagöverträdare med annan kriminell livsstil ska bygga på forskningsbaserade riskfaktorer och att risken ska vara av sådan art att den varken är ringa eller oklar. Det ska finnas konkreta orsaker som talar för att det finns en risk i just det enskilda fallet, och risken ska avse en viss förutsägbar utveckling utifrån dessa omständigheter.

Av de forskningsbaserade riskfaktorer som utredningen lägger tonvikten på ska vistelse i kriminell miljö särskilt beaktas. Andra riskfaktorer som betonas är mindre allvarliga brott, bristande skolgång, våldsamt, frekvent synlighet utomhus utan tillsyn av vuxen i områden där kriminella nätverk är etablerade eller förekomsten av vänner eller anhöriga som är kriminella.

Socialstyrelsen anser att det inte är tillräckligt klarlagt vilken huvudmålgruppen är i betänkandet; om det är de som kommit så långt i sin kriminella utveckling att de begått ett allvarligt våldsbrott och visar upp en mängd andra riskfaktorer, eller om det är de som är så tidigt i sin eventuella, framtida kriminella utveckling att de endast uppstår sådana riskfaktorer som listas ovan. Socialnämndens bedömning av risk för framtida våldsbrott eller annan allvarlig kriminalitet är idag inte beskaffad på ett sådant vis att socialnämnden med säkerhet, endast baserat på riskfaktorer, kan särskilja de

barn som riskerar att utveckla en allvarligare form av livsstilskriminalitet från de barn som riskerar att utveckla en mildare form. Riskfaktorerna för dessa grupper är i allmänhet ungefär de samma. Innan en faktisk handling har utförts som drar upp skiljelinjen för ett barn mellan dessa grupper kan de på risknivå vara omöjliga att skilja från varandra. Det kan därför konstateras att även om avsikten med lagstiftningen är att nå barn innan de nått allt för långt i sin kriminella utveckling, så är förutsättningarna som utredningen ger sådana att det framför allt är de som redan har begått en allvarlig våldshandling som kommer identifieras med en sådan nivå av säkerhet som utredningen avser. Innan en sådan handling har utförts kommer risken för att bli en högaktiv lagöverträdare med kriminell livsstil som riskerar att skada andra, i nästan varje fall, vara för oklar för att ett beslut om åtgärder ska kunna fattas.

8.3 Barnets bästa och den nya reformen

Socialstyrelsen instämmer i utredningens förslag om att det som bedöms vara barnets bästa ska beaktas i första hand vid åtgärder enligt lagen om brottsförebyggande åtgärder för unga.

Socialstyrelsen anser dock inte att utredning i tillräcklig mån har analyserat och bedömt konsekvenserna av vad den föreslagna ordningen kan innebära för barn och ifrågasätter därför att det föreslagna regelverket i tillräcklig grad är anpassat till vad som bedöms vara till barnets bästa.

Socialstyrelsen ifrågasätter om de mer ingripande åtgärderna är förenliga med barnets bästa. Socialstyrelsen ställer sig särskilt tveksam till regleringen om polishandreckning då myndigheten ifrågasätter att den är förenlig med barns rätt att uttrycka sina åsikter i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen (Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter, se Socialstyrelsens bedömning i 9.6.2).

I betänkandet framgår det också att processen från hänvisning till beslut av MUK ska vara ett snabbt förfarande på endast några veckor. Socialstyrelsen ifrågasätter om det ger tillräckliga förutsättningar för barn att vara delaktiga och göra sina röster hörda, såsom avses i artikel 12 i barnkonventionen. Att barnet ges tid att förstå och baserat på denna förståelse göra sin röst hörd är särskilt viktigt, med hänsyn till att ett beslut från MUK kan komma att i stor utsträckning underbyggas av risker för framtida brottslighet, och inte av konkreta brottsliga handlingar.

9.2.1 Begäran om yttrande från socialnämnden

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att socialnämnden ska lämna yttrande till Myndigheten mot ungdomskriminalitet senast tre veckor efter myndighetens begäran.

I betänkandet framgår att när MUK begär ett yttrande från socialnämnden ska denna behandlas som en utredning enligt 11 kap., 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2001:453, SoL), men begränsas till sådana uppgifter och bedömningar som rör risk för att barnet blir en högaktiv lagöverträdare med kriminell livsstil. Från tidpunkten då begäran mottagits har socialnämnden tre veckor till sitt förfogande att hämta in nödvändig information från externa parter, träffa barnet och dennes familj samt göra en bedömning av de risker som tyder på att barnet kan komma att bli en högaktiv lagöverträdare med kriminell livsstil och föreslå insatser och krav som kan motverka en negativ utveckling.

Med hänsyn till de tre veckor som socialnämnden har på sig att lämna ett yttrande till MUK jämförs detta yttrande med yttranden som socialnämnden lämnar enligt 11 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) i samband med att ett barn är misstänkt för ett brott. Socialstyrelsen instämmer i att det är av stor vikt att barn som riskerar att bli högaktiva lagöverträdare med kriminell livsstil skyndsamt får sådant stöd som de är i behov av. Förutsättningarna för ett yttrande till Myndigheten mot ungdomskriminalitet skiljer sig dock i väsentlighet från ett yttrande enligt LUL.

Ett yttrande enligt LUL har sitt upphov i en konkret misstanke om ett brott som ett barn kan ha begått. Genom arten hos det brott som barnet är misstänkt för är det därför redan känt för socialnämnden i vilken riktning barnet utvecklas. Är barnet misstänkt för grovt narkotikabrott är det rimligt att anta att det föreligger risker som rör såväl eget bruk som ett kriminellt umgänge och vistelse i kriminella miljöer, och det är då också möjligt att inom en relativt kort tidsram göra bedömningen att rikta in en framtida ungdomsvård mot dessa områden. Såsom det redan framgått i avsnittet om målgrupp är dock avsikten med *lag om brottsförebyggande åtgärder för unga* att lagen ska användas för barn innan en negativ utveckling är allt för långt framskriden. Det föreligger nödvändigtvis inte någon misstanke om en begången brottslig handling, utan bedömningen av vårdbehov ska ske på risknivå. Att bedömningen sker på risknivå innebär att bedömningen sker i ett så tidigt skede att det framför allt är omständigheter som ökar sannolikheten för en brottslig utveckling som beaktas. Det är naturligt att det därför föreligger oklarheter kring eventuella riskers beskaffenhet. Sådana oklarheter kommer göra det svårare för socialnämnden att bedöma vilken

inriktning som vården ska ha. Riskerna med att i allt för snabb takt och med för liten kännedom sätta in insatser är att de kan riktas mot fel behovsområde. I bästa fall blir de då verkningslösa, och i värsta fall minskar barnets motivation att delta i framtida insatser. Att ha flera misslyckade behandlingsinsatser bakom sig är i sig en riskfaktor för att bli en högaktiv lagöverträdare med kriminell livsstil. Att motivera ett barn att delta i en behandlingsprocess är därtill ett tidskrävande förfarande, där sannolikheten är stor att detta inte ryms inom den sista delen av de tre veckor som socialnämnden har till sitt förfogande. Socialstyrelsen instämmer därför inte i utredningens utgångspunkt, att det är viktigare att sätta in insatser i nära anslutning till ett potentiellt destruktivt riskbeteende än att utreda omständigheterna kring detta beteende i nödvändig omfattning.

9.4.2 Insatser

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag att en handlingsplan ska kunna innehålla sådana sociala insatser som socialnämnden kan besluta om enligt socialtjänstlagen.

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att socialnämndens insatser är de insatser som är bäst lämpade i arbetet med barn som uppvisar risker för ett framtida brottsligt beteende. Socialstyrelsen ser också att det finns ett behov av en socialtjänst som är likvärdig över hela landet och att kommunerna i högre grad behöver samverka för att bredda tillgången på evidensbaserade insatser. Utredningen klargör dock inte i tillräcklig utsträckning varför utfallet av insatser skulle förbättras om MUK istället för socialnämnden skulle bli den beslutande instansen. I betänkandet anges som anledning till att MUK ska fatta beslutet att landets kommuner har olika prioriteringar och resurser och att ett statligt beslut skulle bli en garant för att barn får tillgång till samma insatser oavsett var de bor. I betänkandet framgår det också att det åligger den socialnämnd som är ansvarig för barnet att i ett yttrande identifiera barnets behov och föreslå lämplig brottsförebyggande åtgärd till barnets handlingsplan. Det är rimligt att anta att socialnämnden kommer föreslå just sådana insatser som finns tillgängliga inom kommunens närområde, och att socialnämnden i yttrandet därför kommer föreslå just de insatser som även annars skulle ha föreslagits till familjen. Skulle MUK då istället besluta om en annan insats än den som föreslagits är risken stor att denna insats inte är möjlig att genomföra, då den helt enkelt inte finns att tillgå inom en för barnet rimlig resväg. Problemet för socialnämnder är idag oftast inte att fatta själva beslutet om evidensbaserade insatser utan att många kommuner inte har ett tillräckligt stort utbud av insatser riktat till målgruppen. Att därför som i betänkandet framför allt fokusera vid att ändra beslutsinstans påverkar inte kommunernas

förutsättningar att erbjuda verksamma insatser och riskerar därför att inte förändra förutsättningarna för barn att få sådana insatser som de är i behov av.

Utredningen tydliggör heller inte vilka fördelarna är för barnet att det beslut om insats som kopplas till risk för en framtida högaktiv kriminell livsstil ska hanteras i ett separat förfarande från andra beslut om sociala insatser. Det finns en påtaglig risk vid en sådan uppdelning, att insatserna inte synkroniseras tillräckligt väl, att det blir otydligt för barnet och familjen vem de ska vända sig till i vilket ärende och att handläggningen av barnets ärende uppfattas som två separata delar.

Socialstyrelsen instämmer i att det är av stor vikt att barns vårdnadshavare görs delaktiga i de insatser som barn erhåller och att det åligger vårdnadshavare att ordna så att deras barn och de själva genomför sådana insatser som barnet är i behov av. Vad det rör föräldrarnas ansvar i genomförandet av handlingsplanen och deras delaktighet i insatserna är detta dock inte tillräckligt tydliggjort i betänkandet. I betänkandet framgår det att insatserna ska utgå från bästa möjliga kunskap. Det hänvisas specifikt till insatsen familjebehandling och generellt till Socialstyrelsens kunskapsstöd med rekommendation om vilka insatser socialtjänsten bör använda i arbete med barn och unga som löper hög risk för fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott. Familjebehandling och de strukturerade behandlingsprogram som omnämns i Socialstyrelsens kunskapsstöd är till största del av sådan art att de kräver föräldrarnas aktiva deltagande i behandlingen. Det framgår dock inte i betänkandet om sådana beslut om insatser i handlingsplanen som kräver föräldrarnas deltagande kan fattas utan föräldrarnas samtycke, och hur avsikten är att sådana insatser ska kunna genomföras. Den frågan behöver tydliggöras. Det pågår för närvarande en utredning om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare och fler tidiga insatser till barn och unga (S2022/02322). Denna utredning ska redovisas den 30 augusti 2024. Hur eventuella förslag från den utredningen kan komma att påverka arbetet enligt lagen om brottsförebyggande åtgärder för unga kan också behöva tydliggöras.

9.4.3 Krav

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag att MUK ska kunna besluta om en handlingsplan innehållande föreskrifter om krav rörande skolgång eller annan sysselsättning, fritid, behandling eller vård och andra åtgärder eller samverkansformer som syftar till att förebygga att barnet begår brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det är av vikt för barn med risk att bli högaktiva lagöverträdare med kriminell livsstil att de får stöd i att skapa en struktur och tydlighet i sin vardag, särskilt vad det rör skolgång. I allmänhet har det sällan undgått de barn som har en bristfällig skolnärvaro eller deras vårdnadshavare att det råder skolplikt och att det finns ett krav på att barn ska gå i skolan. Det är därför önskvärt med en tydlighet hur en pålaga i form av ett krav från MUK skulle nå en högre verkningsgrad vad det rör barnets motivation eller ökade deltagande än vad samma information skulle nå med skolväsendet eller socialtjänsten som avsändare.

I betänkandet är det heller inte tillräckligt klarlagt varför krav som ställs på barn skulle vara verksamma utan att vara länkade till någon form av stödinsats som hjälper barnet att leva upp till kravet. Om barn har en beteenderelaterad problematik kan det förutsättas att de har uppmärksammats på sina tillkortakommanden av omgivningen, och att detta ändå inte har hjälpt barnet att komma till rätta med beteendet. Därför har socialstyrelsen svårt att se att endast upprepade uppmaningar om att delta i en fritidsaktivitet eller att gå i skolan kommer ha den effekt som önskas.

Överlag är det otydligt vad ett krav egentligen innebär i det sammanhang som presenteras i utredningen. Trots att handlingsplanens krav inte kan sägas vara tvingande, finns det en risk att barn och deras vårdnadshavare tolkar kraven så. Vad det rör krav om deltagande i sociala insatsgrupper (SIG) och samverkan mellan socialtjänst, skola, polis och fritid (SSPF) kan det innebära att barn känner sig tvingade av MUK att samtycka till att sekretessen bryts mellan flera olika samhällsinstanser för att kunna genomföra sådant som krävs i handlingsplanen.

När det rör krav kopplade till hälso- och sjukvård vill socialstyrelsen framhålla följande. Av regeringsformen framgår att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp och att undantag från den rättigheten endast får begränsas genom lag, och då under vissa förutsättningar. En sådan förutsättning är att begränsningen är proportionerlig. Den får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett begränsningen (2 kap., 6, 20, 21 §§ RF). Utredningen föreslår en ny lag där det ska regleras att handlingsplanen får innehålla krav gällande behandling eller vård. Utredningen har dock inte redogjort för om regleringen kan anses vara ett lagstöd för att begränsa rätten att inte utsättas för påtvingat kroppsligt ingrepp eller resonerat kring det problematiska i att tvinga ett barn att genomgå medicinsk behandling eller bedömning.

9.4.4 Beslut om insatser och krav oaktat samtycke

Socialstyrelsen har inget att erinra mot att det vid en prövning av vilka insatser och krav som en handlingsplan ska innehålla, så ska barnet eller den unges och dennes vårdnadshavares inställning till varje åtgärd samt lämpligheten beaktas.

Socialstyrelsen instämmer i att det är av stor vikt att barns och barns vårdnadshavares inställning till krav och insatser inhämtas innan ett beslut om en åtgärd fattas. Socialstyrelsen instämmer också i utredningens bedömning att om parternas mottaglighet för insatser eller krav är så låg att den bedöms vara ej genomförbar så kan det vara en indikation på att det inte är en lämplig åtgärd. Utredningen missar dock viktiga aspekter av vad det innebär att arbeta praktiskt med barns mottaglighet och motivation.

För att skapa bästa möjliga förutsättningar för en förändringsprocess krävs det ofta att socialnämnden är redo att arbeta där motivationen finns. I praktiken kan det innebära att socialnämnden snabbt behöver byta eller förändra en insats. I betänkandet framgår det att om socialnämnden uppmärksammar att det föreligger omständigheter som utgör ett hinder för genomförandet av besluten i handlingsplanen ska detta meddelas till myndigheten som ansvarar för uppföljning och kontroll, som sedan skall återrapportera detta till MUK för en bedömning av om handlingsplanen ska förändras. Detta riskerar att medföra att socialnämnden blir mindre flexibel i sitt arbete med barn, och inte tillräckligt snabbt förändrar insatsers riktning för att bli verksamma. I förlängningen är risken därför stor, att den föreslagna ordningen kan komma att leda till att barn får sämre anpassade insatser.

9.4.6 Parallella förfaranden vid vård med stöd av LVU

Anmodan till socialnämnden

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att MUK får anmoda socialnämnden att överväga om det finns behov av att ansöka om vård med stöd av 1, 2 och 3 §§ LVU.

Utredningen anser att det kan uppstå situationer där MUK befarar att barnet eller den unge har behov av mer ingripande åtgärder än vad myndigheten har möjlighet att besluta om. Utöver den befintliga lagstadgade möjligheten att göra en orosanmälan till socialnämnden anser utredningen därför att MUK bör ha rätt att påtala behov av att socialnämnden bör överväga att ansöka om vård med stöd av LVU.

Socialstyrelsen bedömer att en sådan anmodan inte fyller någon funktion. Det finns inte något särskilt utredningsförfarande för att överväga LVU utan sådana överväganden görs inom ramen för nämndens sedvanliga utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Eftersom utredningen föreslår att MUK kommer att omfattas av anmälnings-skyldigheten i 14 kap. 1 § SoL (se s. 297) så kommer socialnämnden ändå få information om barnets situation. Om det inom ramen för nämndens utredning visar sig att förutsättningarna för vård enligt LVU är uppfyllda är nämnden skyldig att ansöka om vård enligt LVU för barnet.

9.6.2 Personligt möte

Handräckning av Polismyndigheten

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att MUK i särskilda fall ska kunna begära Polismyndighetens hjälp för att söka efter och att hämta barn och unga eller vårdnadshavare som uteblir från ett möte till vilket han eller hon har kallats.

Utredningen har som skäl för förslaget bland annat framfört att en möjlighet till handräckning är nödvändig för att tydliggöra den enskildes ansvar att medverka under förfarandet. Socialstyrelsen håller med om att det är viktigt att barnet har möjlighet att närvara och vara delaktig vid mötet i MUK. Myndigheten vill dock poängtera att barns rätt att uttrycka sina åsikter i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen innebär en rättighet och inte en skyldighet. Socialstyrelsen ifrågasätter därför om syftet med det föreslagna regelverket är förenligt med barnkonventionen.

Utredningen anser att det bör finnas motsvarande möjlighet till handräckning av Polismyndigheten som det finns i 43 § LVU samt i 23 och 25 §§ lagen om verkställighet av ungdomsövervakning (LUÖ). Socialstyrelsen anser dock att den situation som anges i utredningen inte är jämförbar med de situationer som anges i LVU och LUÖ. En handräckning enligt 23 – 25 §§ LUÖ sker inom ramen för en utdömd påföljd. En handräckning enligt 43 § LVU sker antingen när det redan finns ett beslut om vård enligt LVU eller när det krävs en läkarundersökning inför en ansökan om LVU. Handräckningen i dessa fall sker alltså som ett led i att genomföra vård enligt LVU där socialnämnden har bedömt att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas. Vid en handräckningssituation till ett möte i MUK kommer det sannolikt inte föreligga en konstaterad, påtaglig risk för den unges hälsa och utveckling. Det innebär att det i dessa fall inte finns ett lika tydligt behov av att skydda barnet i den konkreta situationen som just då föreligger. Socialstyrelsen

bedömer därför att det inte finns ett tydligt stöd för att inskränka de mänskliga fri- och rättigheterna så som föreslagits.

9.8 Verkställighet av beslut

Socialstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att socialnämnden i den kommun som enligt socialtjänstlagen har ansvaret för barnet ska verkställa de insatser som framgår i beslut om handlingsplan från MUK.

I utredningen föreslås att två instanser ska ansvara för MUK:s beslut om handlingsplan för barn som riskerar att bli högaktiva lagöverträdare med kriminell livsstil. Socialnämnden ska ansvara för verkställigheten och uppföljning av verkställigheten av insatser som MUK beslutat om. Kriminalvården eller MUK ska ansvara för uppföljning och kontroll av barnets efterlevnad till MUK:s beslut om insatser och krav. Det belyses dock inte i tillräcklig utsträckning i utredningen, vare sig vilken den praktiska nyttan är med en sådan ansvarsuppdelning eller hur detta ansvar ska fördelas utan att det uppstår parallella processer och dubbelarbete.

I utredningen framgår att den uppföljande och kontrollerande statliga myndigheten ska träffa barnet fysiskt en gång i veckan under de två första månaderna i syfte att kontrollera med barnet och barnets vårdnadshavare att barnet genomför det som beslutats om i en handlingsplan. Om det skulle vara så att barnet saknar motivation att delta ska den uppföljande och kontrollerande statliga myndigheten motivera barnet att genomföra det som beslutats om i handlingsplanen, och vid behov också ta kontakt med barnet via telefon.

I stort kommer socialnämnden ha samma ansvar som det som åligger den uppföljande och kontrollerande myndigheten. När socialnämnden verkställer en insats innebär det att socialnämnden stämmer av hur insatserna går och hur motiverat barnet är att delta. Det innebär att flera olika ansvariga instanser har snarlika och ofta ej helt särskiljbara uppgifter. Det riskerar att skapa en situation där barnet inte förstår vem som ansvarar för vad och att betydande information tappas bort längs vägen. Denna otydlighet förstärks ytterligare av att socialnämnden också ges möjlighet att fatta helt separata beslut om sociala eller brottsförebyggande åtgärder som inte finns i handlingsplanen, och som den uppföljande och kontrollerande myndigheten därför inte ska följa upp. Det kan riskera att ge upphov till flera olika behandlingsspår som inte omsluts av en och samma målbild, och att helhetsbilden i arbetet med barnet går förlorad.

På handläggningsnivå kan ansvarsuppdelningen också leda till en betydande dubbeladministration av barnets ärende. Om det är så att en insats har som

mål att ett barn ska ha en fungerande skolgång med hög närvaro kommer utföraren av insatsen ha en kontinuerlig kontakt med skolan, och det som framkommer i denna kontakt kommer rapporteras till socialnämnden. Parallellt med detta ska myndigheten som ansvarar för uppföljning och kontroll ha löpande kontakt med samtliga aktörer som berörs av handlingsplanen. De två ansvariga myndigheterna ska därtill hålla varandra uppdaterade kring ämnen som berör den andra instansens ansvarsområde. Det innebär att socialnämnden och den uppföljande och kontrollerande statliga myndigheten både måste informera och administrativt hantera uppgifter som båda instanserna potentiellt redan har tillgång till. Förutom den dubbla administrationen som kommer uppstå riskerar detta också att leda till att anmälningar om oro för barnet minskar, då skolan kan komma att uppleva att deras synpunkter redan är avrapporterade till en ansvarig myndighetsperson och därför inte behöver förmedlas på nytt.

Eftersom det inte finns något tydligt klargjort syfte eller en tydlig praktisk nytta med dessa parallella förfaranden, och eftersom det också finns många risker förknippade med en sådan ansvarsuppdelning, bedömer Socialstyrelsen att det inte är tillräckligt belyst för att införa en sådan ordning.

10 Informationsutbyte, sekretess och dataskyddsfrågor

Om en ny lag med en särskild ordning för att besluta om och följa upp individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga införs så instämmer Socialstyrelsen i utredningens bedömning att det krävs en mer djupgående analys av frågor om sekretess och dataskydd.

Om en ny lag om brottsförebyggande åtgärder för unga införs kommer det medföra ett behov av att lämna information som omfattas av stark sekretess hos socialtjänsten till flera andra myndigheter; Polismyndigheten, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) och eventuellt Kriminalvården. Ett ökat informationsflöde från socialtjänsten kan få betydande konsekvenser för socialtjänstens arbete. Det är därför viktigt att sådana förändringar utreds grundligt.

Slutligen framgår det heller inte i utredningen om användningen av uppgifter från socialnämnden begränsas till själva bedömningen av huruvida ett visst barn ska hänvisas till Myndigheten mot ungdomskriminalitet, eller om det också kan komma att registreras bland Polismyndighetens underrättelseinformation eller användas på annat vis i brottsutredningar. Socialstyrelsens bedömning är därför att denna fråga inte är tillräckligt nogt utredd vad det rör hanteringen av informationen eller vad det rör konsekvenserna vare sig för barnet eller för socialnämndens verksamhet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Björn Eriksson. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Sabina Orstam och Pär Ödman och enhetschefen Annika Öqvist deltagit. Utredare Vilhelm Lindström har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Björn Eriksson

Vilhelm Lindström